

Gausdals Tidende

33. årgang

Gausdal Historielag

nr. 5 - 2020

Kalstadrud i Vestre Gausdal. Flyfoto fra 1958.

Gausdal Historielag, Voldsbruvegen 6 B, 2651 Østre Gausdal.
post@gausdalthistorielag.no
Kontoret åpent onsdager kl.16 til 18.

Minnes du kveld.

Det blir «Minnes Du Kveld» i Prestegården i Østre Gausdal, søndag 22. november kl. 19.00. Bjørn Erik Fredriksen er kjent for alle som er på Facebook. Her har han lagt ut masse bilder «Før og Nå», der vi får se bilder fra 1965 og 2020, og kan se de store forandringene som har skjedd i bygda vår. Han vil vise bilder og fortelle litt om det han gjør. Send gjerne en melding til 911 24 988 slik at vi får en liten peiling på hvor mange det er som kommer i disse coronatider.

Etterlysning.

Gausdal Historielag er fortsatt interessert i gamle bilder, gamle dokumenter, amerikabrev og annet. Ta kontakt!

Storofsen i 1789.

I kirkeboka for Gausdal er den 28. juni 1789 følgende anført under begravede: « Pige Marit Stenersdatter Kalstadrud der afgik ved Jordskreeder 26 Aar. Quinde Marit Iversdatter Kraabølseyer 37 Aar som fik samme ynkværdige Død, og ingen af disse blev igienfundne».

Hans Kraabøl skriver følgende om denne tragiske hendelse i Kalstadrud: «Marit Stenersdatter Kalstadrud. Hun sad i Fjøset og melkede Hjemkjørene i Kalstadrud den 22de Juli 1789, i den forskrækkelige Vandflom som dentid Forrefaldt, og en anden Pige stod i Døren og holdt Vagt og som raabte: Kom nu strax, nu kommer en Skride. Pigen som holdt Vagt fløi og kom derfra med Livet, men Marit med Fjøs og Kreaturer gik borrt i samme Skride, som tog bordt Fiøse. Laave og Stal, og fylte halv fuld Stuen med Leer, Steen og Grus. En anden Skriu eller Skride tog bordt en Høiliu, og Torsten maatte fløtte og bygge Husene længere sydad».

Kalstadrud var nok den gård i Vestre Gausdal som ble hardest rammet av Storofsen. Som Hans Kraabøl skriver så ble omtrent hele bebyggelsen i Kalstadrud ødelagt av jordskredet, og folket på gården kunne ikke bli boende på stedet. De flyttet da opp på Kampen, og bodde

der inntil Torsten Kalstadrud hadde satt opp nye bygninger, sør for den tidligere bebyggelsen i Kalstadrud. I utskiftningsforretning over Kalstadliens sameieskog fra 1799/1800 beskrives en del av sameiet på denne måten: «Paa andre Steder hvor Skreerne har dannet dybe Furer, staa Jordbundet endnu ganske nøgent for alle Væxter, og man finder ingen anden Jordart end Smaasten, graav Sand blandet med en ubetydelig del Lere og Sandmuld. Paa atter andre Steder høiere i Lien er Jorden ganske bortgaaet, og det nøgne Bjerg viiser sig allevægne som en Muur der opført efter Bygningskunstens Regler».

Storofsen ble en stor påkjenning for gårdbrukeren i Kalstadrud, Torsten Stenersen. På den tiden var det ingen erstatning å få for naturskader, men det het seg at de skadelidne ikke skulle betale skatt på noen år, men dette ble det visstnok ikke noe av. I før omtalte utskiftning av Kalstadlien har Torsten Stenersen Kalstadrud fått inn i protokollen, «og at han dessuden er en fattig Mand som ei kan bestride Deleomkostningene». Men Torsten Stenersen greide å beholde gården til sin død. Torsten døde i 1806, og enken Massi Johansdatter solgte i 1809 Kalstadrud på offentlig auksjon, hvor John Olsen Tøftum var den som bød mest. Massi Johansdatter Kalstadrud var datter av en klokker i Gausdal, Johannes Schulz, som døde i 1778, 56 år gammel. Etter at Massi hadde solgt gården ble hun føderådskone i Kalstadrud. Forholdet mellom Massi og de nye eierne i Kalstadrud var nok ikke det aller beste. Valdrisen Arne Gulbrandsen, som brukte Kalstadrud fra 1823 til 1835, skal en morgen han sto og såg ned på stua til Massi, ha sagt følgende: «Gud gje Massistugua sto på Londons torg, og kjerringa satt midt inni». Da repliserte kona til Arne: «Er det dette som er morgenbønnen din, Arne?». Det var mange i bygda som trodde at Arnes kone, Mari Jonasdatter, var en trollkjerring, og folk i bygda var redde for henne. Hun og Arne fikk og det ordet på seg at de hadde forgiftet føderådskona Massi Johansdatter. Massi døde 23. januar 1832.

Kampen, som Kalstadrudfolket flyttet til etter Storofsen herjinger, var i 1789 fremdeles et selvstendig gårdsbruk. Eierne av gården var fra 1785 Jon Jørgensen Kampen, men i 1791 solgte han Kampen til Amund Christensen Holen for 900 riksdaler. Jons foreldre skulle fortsatt ha sitt føderåd på Kampen, mens Jon Jørgensen i skjøtet selv forpliktet seg

således: «Min gamle Bæstemoder forsørger ieg selv saaledes somm vores gjorde Forening bestemmer». Jon Jørgensen drev i de etterfølgende år flere gårder, men kjøpte i 1807 Mæhlum I Ødegårdene, og som fremdeles er i slektens eie. Om karene på Kampen het det seg at de skulle være veldig rolige, og et par ordtak om dem lever fortsatt. Eystein Forseth fortalte slik: «Det mislykkes for alle som gjør noe, men for Kampekarene mislykkes ingenting». Sigurd Gudbjørgrud fortalte dette: «Når året var gått, så var de med i Kampen også». Kampen har siden 1791 blitt drevet sammen med Holen.

Kilde til denne artikkelen er et stykke som Per Ole Nygaard skrev i 1989.

Gausdals Tidende i 2021.

Vi planlegger en kvartalsvis utgivelse. Den første distributeres som før i posten til alle husstander i Gausdal, mens de tre andre blir sendt ut som e-post. Derfor trenger vi epost adresser til alle medlemmene.

Erindringer.

Far sådde all åkeren med hand. Eg var med og gjekk «såripe» der det siste kornet kom, så far skulle sjå å langt han hadde sådd. Eg syntes det var eit kjeidsamt arbeid og fekk nok skjenn for at eg ikkje såg etter, så eg gjekk på rett stad. Om hausten var det å skjæra all åkeren med sjuru. Åkeren vart målt opp med paller, og det vart sett ned ein staur i kvart hjørne. Eit mål var «laje» for ein kar på to dågå. Hvis han klarte det på ein dag, så fekk han fri ein dag. Så var det å «dra opp», binde kornband opp på ein råstaur. Råstauren var ein sterk staur som var kvest i begge ender. Fyrst måtte stauren staures godt ned. Og det var vanleg å kile stein ned rundt stauren så den sto godt. Så var det å vri i hop bennillan på to band, sette dem på øversida av stauren, med toppen opp, likeeins med eit par til. Så var det å dra på to og to i det v. benild til høgre foran stauren og i det h. benild til til v. og vri saman dei to benilder bak stauren. Når 4-5 par var vridd på, så var det å bruke råkrakken – ei sterk fjøl med to bein i eine enden. Så var det å vri på resten. Eit band – hatten – vart sett på øverste staurspissen. Det måtte gjøres ordentlig

arbeid, for ein rå måtte ofte tåle både regn og lotørk. Eit år var byggstråa så stutte at ein måtte lugge opp stråa med rot for å få lang nok benild. Loa vart kjørd inn med hjulslear og lagt i eit låvgolv der det var innkjøyrte hø i botnen. Fyrste laget var mesta dobbelt. Da det var berre rotender ned til høyet og berre rotender på øversida. Dette vart kalla «støa», og det vart lagt slik for at aksa ikkje skulle bli trådt sund. Når «støa» var lagd, så var det å leggja ei flo. Det vart lagt rotenden på bandet inn til veggen, så mange band at dei vart liggjande på skrå, og så leggja på band til floa vart attlagd midt i logolvvet. Loa vart tryska om vinteren.

Erindringene er skrevet av Sigmund Forset og hentet fra Kirkebladet for Vestre Gausdal nr. 4 – 1990.

For our englishspeaking members.

A little more about the Gausdal Lutheran Church in Minnesota. Thomas Iverslie was chosen as temporary leader of the Gausdal Church. He was born in Auggedal in Vestre Gausdal in 1837 and came to America with his parents in 1847. He married Bollette Torgersdatter, from Nes near Arendal, and came to Burbank in 1865 and homesteaded in sec. 13. They were blessed with 8 children, Johan, Jenny (Gina Christophersen), Bernhard, Theodore, Carl, Anne, Josephine (Huseby) and Marie.

More history in the next Gausdal Tidende in February/March 2001.